

Źródło:

Historia

Główny wododział karpacki na terenie naszej gminy przecina pięć przełęczy, przez które wiodły odwieczne szlaki handlowe, a z których najniższa jest Dujawa 566 m n.p.m. z nowoczesnym oddanym w 1994 r. drogowym przejściem granicznym Konieczna-Becherów. Ziemię po obydwu stronach Karpat penetrowane były przez człowieka już w okresie paleolitu i neolitu, a archeologiczne ślady obozowisk łowieckich znajdują się w Uściu Gorlickim i Skwirtnem. Z okresów wpływów rzymskich odkryto ślady w postaci monet i wyrobów metalowych tego okresu, m.in. w Wysowej i Brunarach. Z chwilą powstania państwa polskiego tereny położone w dolinie Białej i Ropy administracyjnie należały do Kasztelani Bieckiej. Kolonizacja tych terenów nabrała tempa za panowania Króla Kazimierza Wielkiego i pierwszych Jagiellonów, którzy ziemie te nadawali rodom rycerskim i kościołowi. Tereny stanowiące obszar dzisiejszej gminy i znajdujące się w dorzeczu Ropy weszły w skład dóbr ziemskich możnego rodu Gładyszów tzw. „Dominium Ropae” natomiast ziemie w dorzeczu Białej stały się własnością biskupów krakowskich tzw. Kresu Muszyńskiego. Wsie lokowane na tym terenie były wg prawa niemieckiego a od XV wieku coraz częściej na prawie wołoskim z tym, że wg tego prawa urządzano wsie, które już wcześniej istniały, lokując je często ponownie lub zakładając na tzw. surowym korzeniu karczując lasy i nieużytki. Osadnictwo wołoskie stanowiło niezwykle ważny element rozwoju tych terenów poprzez inny sposób gospodarowania przystosowany do panujących warunków. Stosowano nie znane wcześniej w Polsce formy pasterstwa, uwzględniające wykorzystanie nie nadających się pod uprawę terenów górskich. Na tych terenach rozpoczynają się też nowe problemy i kłopoty związane z rozpowszechniającym się zbójnictwem, niezwykle surowo tępionym przez ówczesne sądy orzekające najczęściej kary śmierci połączone z niewyobrażalnymi okrutnymi torturami, co wcale nie odstraszało potencjalnych opryszków.

Akta sądowe Bieczna i Muszyny zawierają wiele nazw zbójników z naszych obecnych wsi Zdyni, Gładyszowa, Regietowa, Hańczowej, Leszczyn i innych. Dwory, plebanie, karczmy, bogaci chłopi a zwłaszcza kupcy wiozący towary szlakami handlowymi wiodącymi przez przełęcze były napadane i bezlitośnie łupione przez zbójców, których nazywamy „beskidnikami” a za którymi uganieli się „harniacy” nazywani też często „hajdukami”. Zbójnictwo stanowiło bardzo poważny problem po obydwu stronach ówczesnej granicy. Tereny te podobnie jak całe pogranicze przeżyły niszczące najazdy zagonów siedmiogrodzkich drugiej połowy XVIIw. w okresie tzw. potopu szwedzkiego. Były też widownią walk konfederatów barskich w latach 1769-1772 z wojskami rosyjskimi. Najcięższe walki stoczono w okolicach Wysowej, Koniecznej i Izb. Przemarsze i postoje swoich i obcych wojsk powodowały olbrzymie wygłodzenie ubogich wsi poprzez bezwzględne rekwizycje żywności dla ludzi i paszy dla koni. W czasach utraty niepodległości zaborca austriacki wprowadził wcześniej nieznaną bardzo uciążliwą pobór do wojska. Wybuch I wojny światowej i związany z tym masowy pobór rezerwistów do wojska, przetaczanie się frontów, rekwizycje koni, bydła, zboża, pożary domostw doprowadziły mieszkańców wsi do skrajnej nędzy. Na podkreślenie zasługuje niechlubna działalność żandarmerii austriackiej wysyłającej miejscową ludność tzw. moskalofili do obozu w Thalerhofie koło Gracu w Styri jak i okrutne wyroki sądów wojskowych walczących armii. Z tego okresu pozostaje cały szereg cmentarzy wojennych a ich umiejscowienie zostanie przedstawione w innym rozdziale. W 20-leciu międzywojennym zaleczono częściowo wojenne straty, odbudowano spalone domy, obsiano przeorane okopami ziemie, wracano powoli do normalnego życia. Jak wszędzie na południu problemem tych terenów było przeludnienie, głód ziemi i bieda. Ludność dorabiała sobie uprawianiem wiejskich rzemiosł, pracą w lesie, emigracją zarobkową, często też przemytem. W tym okresie nastąpił rozłam religijny wśród ludności łemkowskiej. Część grekokatolików przechodzi na prawosławie tzw. schizma tyławska co powoduje też konieczność budowy w wielu wsiach cerkwi prawosławnych zwanych czasownikami.

W tragicznej kampanii wrześniowej 1939 r. na obszarze naszej gminy nie było większych walk. Częściowy opór stawiały placówki straży granicznej i drużyny Korpusu Ochrony Pogranicza m.in. w Koniecznej. Lata niemieckiej okupacji przyniosły ludności kolejne cierpienia, ciężary kontyngentu, robót przymusowych, wywozów do Rzeszy, obozów koncentracyjnych i więzień m.in. w Gorlicach i Jaśle. W społeczeństwie następuje podział polityczny. Nieliczni kolaborują z okupantem i utworzonymi komitetami oraz posterunkami ukraińskiej policji a inni współpracują z Polskim podziemiem pomagając w przerzutach kurierów na Węgry przez Słowację, wspierają też lewicową partyzantkę Gwardii i Armii Ludowej. Po wyzwoleniu w styczniu 1945 r. ogłoszono pobór do Armii Czerwonej, w której szeregach poległo wielu Łemków podobnie jak w I i II Armii Wojska Polskiego. Rozpoczynają się wyjazdy ludności łemkowskiej do ZSRR zwłaszcza z tych wsi gdzie były silne nastroje moskalofilskie i sympatie komunistyczne. W 1947 r. w czasie „Akcji Wisła” wysiedlono ludność łemkowską na ziemie odzyskane. Pozostali nieliczni, a wielu Łemków wróciło na ojczystą ziemię dopiero po 1956 r. w okresie rządów Władysława Gomułki. Na te tereny napływali osadnicy z różnych stron Polski, tworzone też Państwowe Gospodarstwa Rolne lecz część ziem pozostała dalej nie zagospodarowana. Napływ ludności polskiej wyznania rzymsko-katolickiego spowodował przejście w użytkowanie części cerkwi (chroniąc je tym samym przed zniszczeniem) oraz budowy kościołów w Stawiszy, Hańczowej, Wysowej i Uściu Gorlickim.

O tragicznych pozostałościach tego okresu świadczą przydrożne krzyże i kaplice, cmentarze, zdziczałe sady, resztki podmurówek domów i inne znaki świadczące o dawnych mieszkańcach tych ziem.

O zmiennych i często tragicznych losach tych terenów niech świadczy krótkie kalendarium miejscowości Uścia Gorlickie, które w przeszłości nosiło nazwy Uście Wołoskie, Uście Karpackie i Uście Ruskie.

Kalendarium miejscowości Uście Gorlickie

- 1359 r. - król Kazimierz Wielki nadaje Janowi Gładyszowi tereny leżące nad Zdynią i Ropą wraz ze wsią Łosie
- 1413 r. - pierwsza wzmianka o wsi Uście
- 1504 r. - wzmianka o sołtystwie w Uściu
- 1512 r. - wtórna lokacja wsi na prawie wołoskim
- 1539 r. - zakup gruntu pod budowę cerkwi
- 1557 r. - król Zygmunt August nadaje Stanisławowi Gładyszowi prawo poboru cła od każdego przejeżdżającego wozu
- 1570 r. - lustracja dróg ziemi bieckiej; poddani Gładysza pobili i więzili przejeżdżających przez Uście kupców z Bardejowa i Biecza
- 1629 r. - właścicielem wsi zostaje Jan Tarło - wojewoda Lubelski
- 1661 r. - Jan Tarło odnawia w Warszawie przywilej na popostwo
- 1666 r. - na Uście napadli mieszkańcy Czarnej, Śnietnicy, Brunar i Stawiszy zniszczyli zasiewy tratując, tnąc sierpami i obracając w nicłość
- 1695 r. - dziedziczką Uścia jest Anna Z Grochowic Rybińska - potem rodzina Wiktorów
- 1716 r. - wyjątkowo ciężka zima i klęska nieurodzaju w lecie
- 1770 r. - podczas konfederacji barskiej spłonęła szkoła, budynki mieszkalne i gospodarcze
- 1785 r. - długa i mroźna zima; zaczęła się we wrześniu a śnieg sięgał po okna jeszcze 20 kwietnia
- 1786 r. - 12 października - poświęcenie nowej cerkwi pod wezwaniem św. Paraskiewy
- 1807 r. - parafia liczy 1136 wiernych, do szkoły parafialnej uczęszcza 56 dzieci
- 1831 r. - epidemia cholery; zmarło 27 osób
- 1847 r. - dwuletni (do 1849) nieurodzaj i głód (zmarło 215 osób)
- 1886 r. - założenie 4-głosowego chóru dla młodzieży (sprzeciw starszyny wsi)
- 1879 r. - parafia liczy 1257 wiernych, mieszka tu też 50 Żydów oraz 143 osoby wyznania rzymsko-katolickiego należące do parafii w Ropie
- 1899 r. - wybudowano posterunek żandarmerii za 1200 guldenów
- koniec - masowa emigracja do Ameryki
- XIX w.
- 1914 r. - mobilizacja, głód, epidemia tyfusu, budowa lazaretu, śmierć 40 osób
- 1918 r. - 11 listopada - kapitulacja Austrii, dewaluacja pieniędzy

- 1926 r. - komasacja ziem, ruch budowlany
- 1940 r. - pierwszy transport 30 rodzin łemkowskich na wschód
- 1947 r. - akcja „Wisła”
- 1949 r. - kurs pierwszego autobusu do Wysowej, założenie pierwszej w Polsce rolniczej spółdzielni produkcyjnej
- 1970 r. - zakończenie budowy Banku Spółdzielczego
- 1971 r. - oddanie do użytku nowo wybudowanego Ośrodka Zdrowia
- 1972 r. - oddanie do użytku nowej szkoły
- 1982 r. - zakończenie budowy rozpoczętego w roku 1979 kompleksu budynków Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”
- 2002 r. - 30 czerwca - konsekracja nowego Kościoła rzymskokatolickiego
- 2002 r. - 22 września - uroczyste oddanie do użytku nowego budynku Gimnazjum
- 2004 r. - zakończenie budowy sali gimnastycznej w Uściu Gorlickim